

Lénárd Anna

Pacifista vandalizmus I.

Reverse graffiti és rekonstrukciós törekvések

1.

„Én mocskos? nézzen magára...”

Firkálta már tele ujjával a piszkos szélvédőt? Esetleg éppen azt a szellemességet, hogy „ez koszos”? A reverse graffiti technikailag nem is jelent ennél többet: visszatisztogatni az urbánus tér felületein összegyűlt koszréteget az anyag eredeti állapotáig. Nedves szivacs, drótkefe, különböző oldószerek, esetleg nagynyomású víz- vagy homoksugár, stencillel vagy anélkül, de mind nyomot hagy a falon, a jelzőtáblán, az úttesten vagy a járdán.

PAUL CURTIS (MOOSE)
Reverse graffiti, Kassa
<http://www.flickr.com/photos/kosice2013/3837019884/sizes/o/in/photostream>
© KASARNE-Kulturpark

PAUL CURTIS (MOOSE)
Reverse graffiti, Green Works kampány, részlet, San Francisco
<http://www.flickr.com/photos/frankenhut/5498119121/sizes/l/in/photostream>
© mrsnullerauhinhabitat.com/reverse-graffiti-san-francisco/

Annak ellenére, hogy művelői többször álltak bíróság előtt, a közel tíz éves műfaj teljesen legális. Nem lehet elítélni valakit azért, mert közterületet tisztogat szabadidejében, még akkor sem, ha ez adott esetben százmillió nagyságrendű összeg hirtelen átcsoportosítását teszi szükségessé az önkormányzatnál, ahogy történt ez néhány éve Bristolban a Wills Memorial Building esetében.¹

Az ötletben az a szép, hogy a tiszta felület legális mivolta automatikusan a porréteg létrehozóira tereli a gyanút: biztos ők követtek el valami közösségelleneset. A *reverse* szó tehát nemcsak arra utal, hogy a kivitelezés módja fordított, de arra is, hogy megcserélődnek a klasszikus graffiti által leosztott társadalmi szerepek, és így mostanában éppen a városvédők, a zöldek, sőt politikai pártok ragadnak mosószivacsot, hogy megmutassák, amit úgyis tudunk: mekkora koszosban élünk.

Hamar felfedezte a reverse graffitit a reklámpiac is. Legálisan használni a közteret, nem kifizetni az óriásplakátok nyersanyag- és bérleti díját, viszont egyszerre szólítani meg kultúrát és szubkultúrát, mi lehetne ennél vonzóbb. Megakad rajta a graffitit, taget kutató szem csakúgy, mint azoké, akiket ez eddig irritált. És ezen a ponton érdekes lesz a kérdés a kortárs művészetelmélet számára is. A gerillamarketing néven is ismert kampányokat gyakran hivatásos graffitizők kivitelezik, s így az utcán eddig illegálisan dolgozó művész hirtelen azon kapja magát, hogy legálisan és megrendelésre fúj. Puma, Microsoft, BBC... Mintha egyszerre senki nem emlékeznék arra, hogyan is indult az útjára a graffiti annak idején New Yorkból az antikommerzializmus és az antiglobalizmus jegyében.

És ezt ne tekintsük megalkuvásnak. A klasszikus graffiti műfajának története az indulásától számított nagyjából negyven év alatt a csúcspontjára ért, és nemcsak az utcák telítődtek illegális jelekkel, de a sajtó is a „művészet vagy vandalizmus” felvetésű cikkekkkel. Ahogy az egymásra ragasztott plakátokat lehántják, ha tele a hirdetőoszlop, ugyanúgy könnyebbül meg a város telefestett bőre is egy kis pigmenthiánytól, és ahogy a műkereskedelem is befogadta a hetvenes évek szándékolatlan eladhatatlan műveit, úgy most a street artnak is egyre inkább az olyan ágai látszanak népszerűvé válni, amelyek nem a *konfliktust*, hanem a *konszenzust* szorgalmazzák. PAUL CURTIST sokan támadják azért, hogy mostanában a Smirnoff szlogenjeit tisztogatja London utcáira. Ugyanekkor egy másik, a Green Works-szel együttműködésben született projektje magasztaló szavak kíséretében járta be

¹ 2005-ben a helyi önkormányzat 750 ezer fontot, azaz közel 225 millió forintot költött a műemléképület soron kívüli tisztítására.

a világhálót. Az ökofrendli mosogatószereket gyártó cég a szokásos csillogó szemű háziasszonyok helyett 2008-ban Curtist választotta kampánya hőisének, aki a San Francisco-i Broadway Tunnel falára idilli tájképet síkált a cég logóival.² Úgy tűnik, hogy a környezettudatos cég nemcsak a reklámpiar és a graffiti közötti ellentétet oldotta fel, de a város és az illegális street art közöttit is.

A direkt politikai vagy kereskedelmi céloktól elemelkedő reverse graffitinek azonban Curtisen kívül egyelőre nem sok művelője van, és a meglévő munkák is sokkal inkább a találmány ötletességével érnek el hatást, semmint az ábrázolás eredetiségével vagy minőségével. Moose mellett talán a brazil ALEXANDRE ORION³ a leghíresebb, aki a rendkívül szennyezett São Paulo-i Max Feffer alagút falára tisztított kópnyákból álló ornamentikát 2007-ben. Az üzenet kissé didaktikus, de világos: a pufogógáz általi elmúlás ugyanolyan elkerülhetetlenül bekövetkezik, mint a mű megsemmisülése abban a pillanatban, amikor a város vezetősége úgy dönt, hogy mégis lemosatja az egész falat.

2.

„Nem látja, hogy már így is túl sok a kép...?”

Az Orion munkájáról készült videó⁴ záróképe a lefolyó víz, amely a csatornába mossa az anyagtalan képet körülvevő koszt. Ha a reverse graffitinek van komoly mondanivalója, akkor az nem is annyira a rajz létrehozásának folyamatában, mint sokkal inkább annak megsemmisülésében érhető tetten. Akár megtisztítják az adott falszakaszt, akár hagyják tovább koszolódni, a rajta lévő ábra egy idő után mindenképp eltűnik. Megsemmisülő művet létrehozni nem új a nap alatt. Akkor kerül rá sor, ha túltelítődik és kiüresedik a bevett formanyelv, vagy ha a művészet túltermelése elveszi a kedvet új munka létrehozásától. Kár, hogy az eddig emlegetett munkákban a por és a tisztaság közti kontraszt környezetvédelmi problémává degradálódik, pedig akár egyenesen ontológiai kérdéseket is felvethetne. A folyamat önmagában van annyira érdekes, hogy rajzra, autonóm formára nem is lenne szükség. A súrolás folyamata aktuálpolitikai esemény helyett meditációvá válhatna, a *levegőt!* felkiáltás pedig kiegészülhetne a *túl sok a kép* panaszával és a *minden elmúlik, porból vagyunk, porrá leszünk* evidenciájával.

Ezt a lehetőséget nem egy graffitis, hanem egy konceptuális és minimalista gondolkodású művész, a Párizsban élő JOHN CORNU (1976–)⁵ aknáza ki, aki a *Wash art projekt*ben (2009) az utca architektúrájának részleteit tisztítja meg:

2 <http://www.reversegraffitiproject.com/>

3 www.alexandreorion.com

4 <http://www.youtube.com/watch?v=jwsBBiIXToE>

5 www.johncornu.com

PAUL CURTIS (MOOSE)

Az Ad for crisis kampányhoz készített reverse graffiti, London

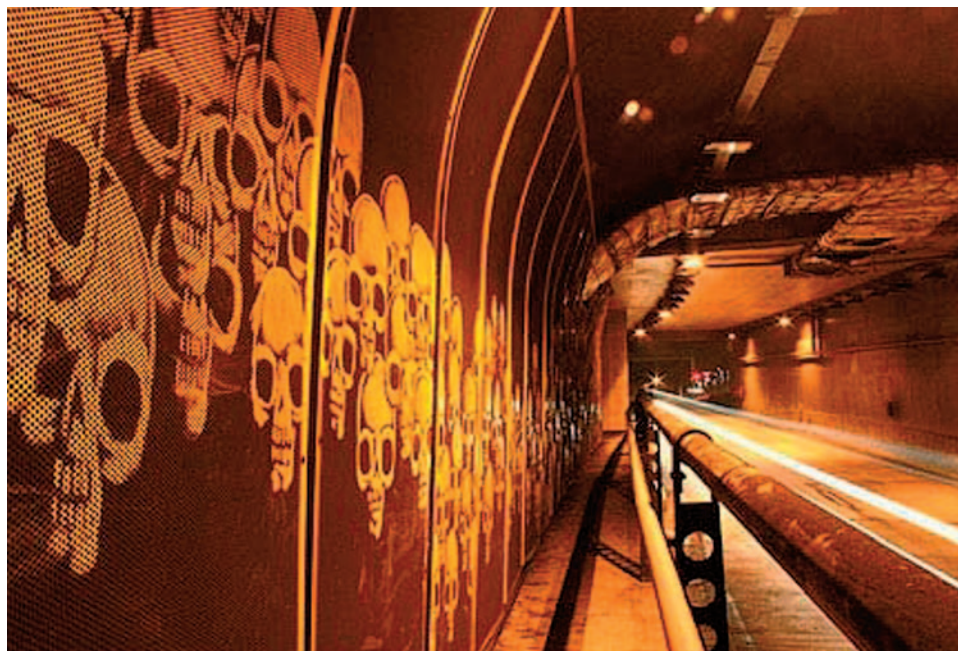
<http://www.flickr.com/photos/24341474@N06/2307527580/sizes//in/photostream>

© ed.tait

ALEXANDRE ORION

Max Feffer alagút, São Paulo, 2007

<http://321ja.files.wordpress.com/2010/05/alexandreorionmmontagem.jpg>

JOHN CORNU
Wash art, 2008, Washed architectural element,
Palais de Tokyo, Párizs © John Cornu; Courtesy the artist

John Cornu
Wash art, 2010, Washed architectural element,
Barcelona © John Cornu; Courtesy the artist

JOHN CORNU
Wash art, 2009, Washed architectural element
Québec (Canada) © John Cornu; Courtesy the artist

HARMEN DE HOOP
Restoring (The Hague), 2007, Courtesy Galerie West

hol egy báboskorlátot, hol két oszlop közül az egyiket, hol pedig egy négyzetet a téglafalon. A létrehozott felületnek nincs rajza, munkájának végeredménye nem több a régi és az új felület közötti kontrasztnál, de ez is másodlagos a létrehozás folyamatához képest. (Cornu általában nem az utcán dolgozik, de a design és a képzőművészet határán mozgó objekt-orientált munkái gyakran helyspecifikusak és építészeti kontextusban is értelmezhetőek.)

Nem először fordul elő a művészettörténetben, hogy egy telítődött képi világ úgy tud megújulni, hogy a művész a *van* helyett a *nincset* választja, s így a forma esztétikája helyett a filozófiai kérdésfeltevés kerül előtérbe. A 20. századi művészettörténet legmeghatározóbb *tabula rasa* ja Malevics *Fekete négyzet fehér alapon* (1913) című munkája volt. Malevics és Cornu négyzete egyaránt meditációs ürügy, amely az illusztratív funkció megszűnését eredményezi.

Emiatt, még ha Cornu műve formailag hasonlít is a reverse graffiti korábban emlegetett geg vagy direkt marketing funkciójú termékeihez, jelentésében hihetetlenül távol áll tőlük. Ha párhuzamot akarunk keresni más művekkel, sokkal inkább rokon az Amszterdamban élő street art művész, HARMEN DE HOOP (1959-) *Restoring (The Hague)* című 2007-es utcai demonstrációjával,⁶ mintha annak negatívja lenne. Hoop nem tisztít, hanem fest, de ő sem a létrehozás, hanem az eltüntetés jegyében. Munkájának az eredménye nem maradandó mű, hanem az eredeti állapot visszaállítása. Hoop konkrétan egy gyalogosátkelő kopásait egyengeti háztartási festékekkel, azaz a művészi energiáját talán kissé ironikusan a közjó szolgálatába, a *minden egész eltörött* állapotának helyreállításába fekteti, miközben a háttérben a szigorúan ellenőrzött amerikai nagykövetség épülete ad társadalmi kontextust az akciónak.

⁶ <http://www.harmendehoop.com/index.php?category=actions&subject=restoring>